

— Θα σέ περιμένω, είπε κι εκείνος ψέματα. Θα σέ κεράσω ρεβίθια και κρασί, φέλλισε.

Σίγουρα κατάλαβε τὸ παιχνίδι ποὺ ἔπαιζα. Θύμωσα μὲ τὸν ἑαυτό μου. Ἴσως θὰ ἔπρεπε νὰ τοῦ εἶχα ἐξηγήσει, ἀλλὰ ἦταν ἤδη ἀργά. Τὴν ἐπομένη ἐγκαταλείπαμε τὸ νησί. Ὁ Περικλῆς πετοῦσε γιὰ Ἀμερική, ἡ Ἰωάννα ταξίδευε στὶς Βρυξέλλες. Τὰ ἐγγόνια μᾶς χρειάζονταν.

Ἡ ἡδονὴ τῶν λουτρῶν

ΕΝΑΣ ΔΡΟΜΟΣ ΧΩΡΙΖΕ ΤΟ ΣΠΗΤΙ ΜΑΣ ἀπὸ τὰ παλιὰ λουτρά. Τὸν θόλο μὲ τὰ ἀνοίγματα και τὶς καμινάδες ποὺ ἄχνιζαν. Μεγάλος πιά, περνοῦσα ἀπ' ἔξω ἢ ἔμπαινα μέσα τὶς μέρες τῶν ἀντρῶν, πάντα μὲ τὴν ἀνάμνηση τῆς πρώτης ἐπίσκεψης.

Πρὶν ἀπὸ χρόνια εἶχα βρεθεῖ στὸν ναὸ τῆς κάθαρσης παιδί. Μέσα στὸ θειάφι, στὰ ἔγκατα τῆς γῆς, ἔνιωθα ὅτι βρίσκομαι στὸν ἐπίγειο παράδεισο. Μοῦ ἄρσε ἐκείνη ἡ εἰκόνα — ἀνάμεσα σὲ γυμνὲς γυναῖκες, θυμᾶμαι, και ντροπαλὰ κορίτσια — και τὴν ἀνακαλοῦσα συχνὰ στὸν ὕπνο και στὸν ξύπνο μου.

Ἦταν τότε ποὺ ζούσαμε στὴ Θράκη. Εἶχα ἀκούσει διάφορα γιὰ κείνες τὶς θερμοπηγές. Φῆμες ποὺ ξεκινούσαν ἀπὸ τὴν κάθαρση και τὴν ἡδονή, φτάνοντας διογκωμένες σὲ δολοπλοκίες, ὄργια και φονικά. Βρισκόμουν στὴν πρὸ τῆς ἡβης ἡλικία και μοῦ ἐπιτρεπόταν νὰ ἀκολουθῶ τὴ μητέρα μου, εἰσχωρώντας στὰ ἄδυτα τῶν γυναικῶν. Ἀσχημάτιστος καθὼς ἤμουν ἀκόμα, μὲ θεωροῦσαν ἀγνὸ και ἀσκανδάλιστο.

Εὐθὺς μὲ τὴν εἴσοδο στὸ τέμενος, ἡ παρέα τῶν γυναικῶν σκόρπισε στὰ μικρὰ δωμάτια μὲ τὶς τζαμωτὲς προσόψεις.

Στὸ κέντρο τῆς αἴθουσας βρισκόταν ἓνα μεγάλο τραπέζι ἀπὸ μάρμαρο, γεμάτο φρούτα καὶ δίσκους μὲ ποτήρια γιὰ τὸ σερβίρισμα τοῦ τσαγιοῦ. Στους τοίχους κρεμασμένες ζωγραφιές ἡμίγυμων γυναικῶν, μὲ τὴν τρυφηλότητα νὰ ξεχειλίζει ἀπὸ τὰ πρόσωπά τους. Ἐδῶ κι ἐκεῖ κλουβιά μὲ παράξενα πουλιά, ἀρωματικὰ κεριά, ὀλόσωμοι καθρέφτες, ποὺ πολλαπλασίαζαν τὸν ἐντυπωσιασμό.

Προσπεράσαμε τὸν πρῶτο θάλαμο μὲ τούς, στρωμένους μὲ λευκὰ σεντόνια, καναπέδες καὶ μπήκαμε στὴν κεντρικὴ αἴθουσα. Μὲ τὸ ποὺ ἀντίκρισα τὸν μυθικὸ χῶρο, τὸν παρομοίασα μὲ τὴν Κόλαση· ἀργότερα μὲ τὴν Πύλη τοῦ Παραδείσου. Βρέθηκα ἀνάμεσα σ' ἓνα σμάρι γυμνῶν σωμάτων, ἐκθαμβωτικῶν. Δὲν διέκρινα καθαρὰ τὸν χῶρο, ἢ ὑγρασία ἀπὸ τοὺς ἀτμούς ἦταν διάχυτη. Ἀπὸ τὰ ἀνοίγματα τοῦ τρούλου ἔμπαιναν στρογγυλές δέσμες φωτός, ποὺ βυθίζονταν στὰ νερά. Χοντρές σταγόνες κρέμονταν ἀπὸ τοὺς τοίχους καὶ τὰ σίδηρα τῆς ὀροφῆς. Ἔσταζαν στὶς πλάκες ἢ ἔπεφταν πάνω στὰ γυμνὰ σώματα, ποὺ βιάζονταν νὰ ξαπλώσουν στὰ μάρμαρα.

Τραβήχτηκα στὴν ἄκρη καὶ ἀφέθηκα νὰ κοιτάζω τὴν ἀσβεστωμένη ὀροφή, κάθιδρη ἀπὸ τοὺς ἀτμούς, ποὺ πύκνωναν ὅλο καὶ περισσότερο. Δὲν ἤξερα ποῦ ἔπρεπε νὰ σταθῶ, τί νὰ κοιτάξω καὶ τί ν' ἀγγίξω. Μία στάλα, ποὺ ἐπὶ ὦρα ζυγιαζόταν ψηλά, ἀποκόπηκε ἀπὸ τὸν σοβὰ καὶ ἔπεσε στὸν σβέρο μου. Μιὰ μεσόκοπη γυναίκα, ἀπὸ τὴν παρέα τῆς μάνας μου, μὲ τράβηξε καὶ μὲ ξάπλωσε δίπλα της. Τὸ μάρμαρο ἦταν καυτό. Βρέθηκα ἀνάμεσα σὲ δύο εὐτραφῆ ἄσπρα σώματα, τόσο διαφορετικὰ ἀπὸ τὸ δικό μου, ἰσχνὸ καὶ μαυριδερό. Τὸ θέαμα θὰ ἦταν σίγουρα

ἀστεῖο. Μὲ πλημμύρισε ἡ θέρμη τους καὶ ἔκλεισα τὰ μάτια. Φαντάστηκα πυρωμένα ποτάμια στὰ ἔγκατα τῆς γῆς, ζεστὰ νερὰ τῶν πετρωμάτων. Ἐνα παρόμοιο ποτάμι κόχλαζε μέσα μου, ζητώντας νὰ ἐκραγεῖ. Μοῦ φάνηκε πὼς σάλεψε τὸ χέρι τῆς γυναίκας. Ἀκούμπησε τὴν κοιλιὰ μου, ἀρχίζοντας νὰ κατεβαίνει χαμηλά. Ντράπηκα καὶ βιάστηκα νὰ γυρίσω μπρούμυτα. Ὁ ἰδρώτας ἔτρεχε ἀπὸ τὸν λαιμό, τὶς βλεφαρίδες, τὶς μασχάλες μου.

Οἱ κουβέντες τῶν γυναικῶν ἔγιναν βαριές. Ἄκουγα τὴν ἀνάσα τους, ἔβλεπα τὶς νωχελικὲς κινήσεις τῶν χειρῶν τους. Ἐδιωχναν τὶς σταγόνες τοῦ ἰδρώτα ἀπὸ πάνω τους, περιποιόταν ἢ μία τὴν ἄλλη, χαϊδεύονταν παραδομένες.

Ξαφνικά, σὰν νὰ ἔδωσε κάποιος ἐντολή, σηκώθηκαν. Μὲ προσεκτικὰ μικρὰ βήματα, ποὺ τὰ συνόδευαν λεπτές φωνές καὶ γέλια, μπῆκαν στὴ γούρνα καὶ βυθίστηκαν στὸ νερό. Βούλιαζαν, ἐπέπλεαν, γυρνοῦσαν ἀνάσκελα καὶ τὰ στήθη τους προεξεῖχαν ἀπὸ τὴν ταραγμένη ἐπιφάνεια. Οἱ ρῶγες τους καραβάκια μὲ Σειρῆνες ποὺ ταξίδευαν.

Τραβήχτηκα σ' ἓνα βαθούλωμα τοῦ τοίχου, παρατηρώντας τὸ κράμα τῆς ὁμορφιάς ποὺ ἀργοσάλευε, σὰν μέσα σὲ λίμνη. Διπλωμένα κορμιὰ μὲ τορνευτοὺς γοφούς, ἄλλα νεότερα μὲ σφιχτὰ στήθη καὶ ἀρμονικὲς ἀναλογίες. Κι ἀκόμα, ἐκεῖνα ποὺ βιάζονταν νὰ σχηματιστοῦν, καθὼς οἱ ρῶγες τους δὲν πρόλαβαν νὰ ξεχωρίσουν ἀρκετὰ καὶ τὸ ξανθὸ χνούδι δὲν ἔφτανε νὰ σκεπάσει τὴν ἦβη τους. Ντρέπονταν, ἐνώνοντας τὶς παλάμες τους χαμηλά, γιὰ νὰ προστατευτοῦν.

"Εκλεισα τὰ μάτια καὶ πέρασα εὐκολὰ στὴν ἐκδοχὴ τῆς πλεκτάνης, γιὰ τὴν ὁποία λέγονταν τόσα καὶ τόσα. Φαντάστηκα τὴ γούρνα κόκκινη ἀπὸ αἷμα. Ἐνα μαχαίρι βρῆκε σιωπηλὰ τὸν στόχο του. Ἡ κραυγὴ τοῦ φονικοῦ πνίγηκε στὸ ὑγρὸ στοιχειῖο.

Ἡ ἴδια γυναίκα μὲ τράβηξε, ἀναγκάζοντάς με νὰ καθίσω δίπλα ἀπὸ μιὰ γούρνα, σμιλεμένη σὲ σχῆμα ἀχιβάδας. Ἄρχισε νὰ μὲ λούζει — κι ἀφέθηκα στὰ ἔμπειρα χέρια της. Περνοῦσε τὸ σαπούνι σὲ ὅλο μου τὸ σῶμα, κοντοστεκόταν ἐπιλεκτικὰ σὲ τρυφερὰ σημεῖα, κοιτάζοντάς με στὰ μάτια. Διέκρινε στὸ ἀνοιγμα τῶν χειλιῶν μου τὴν προσμονὴ καὶ μὲ ἀπαλὲς κινήσεις ἐπιτάχυνε τὸν ἐρεθισμό. Τὰ γυμνὰ πόδια της ἀνοίγαν καὶ ἐκλείναν στὸν ἴδιο ρυθμὸ. Ὁ παφλασμός τοῦ ἰδρώτα τους μὲ ὀδηγοῦσε μὲ ταχύτητα στὴν ἔξοδο. Σύντομα στὴ χούφτα της ἔσταξαν πηχτὲς λευκὲς σταγόνες.

Ἡ ἐλευθέρωση ἔφερε τὴ χαύνωση. Ἐκλεισα τὰ μάτια, μάζεψα τὴ γλώσσα καὶ κρέμασα κάτω τὰ χέρια. Ἦταν τέτοια ἡ ἀνακούφιση, ποὺ τὸ ἀπαλὸ θρακιώτικο φῶς, ἔτσι ὅπως τόξευε τὸ νερὸ ἀπὸ τὰ πλαῖνά παράθυρα, σίγουρα θὰ φώτισε τὸ πιὸ χαλαρὸ χαμόγελο ποὺ εἶχε καιρὸ πολὺ νὰ ἀνθίσει σὲ πρόσωπο ἀγοριοῦ.

Δὲν πρόλαβα νὰ χορτάσω τὴν ἀπόλαυση καί, τὴν ἐπόμενη στιγμή, ἔνωσα νὰ διατρέχει τὸ κορμί μου κάτι τραχύ, ποὺ μὲ ἔγδερνε. Ἐκπληκτος εἶδα τὴν ἴδια γυναίκα νὰ κρατᾶ ἓνα τεράστιο σφουγγάρι ἀπὸ ψίχα κολοκυθιοῦ καὶ νὰ μὲ τρίβει, μὲ τρόπο ποὺ ἀπεῖχε πολὺ ἀπὸ τὴν ἀβρότητα ποὺ μοῦ εἶχε προσφέρει πρὶν ἀπὸ λίγο. Λὲς καὶ ζητοῦσε

νὰ τῆς ἐπιστραφεῖ ἢ προσφορά. Θαρρεῖς καὶ ἐπιδίωκε νὰ ἐκδικηθεῖ γιὰ τὴ μονόπλευρη ἡδονή. Ἀναζήτησα μὲ τὸ βλέμμα τὴ μητέρα μου· πουθενά. Ἐπιχείρησα, μάταια, νὰ ἀποσπαστῶ ἀπὸ τὰ χέρια ποὺ μὲ κρατοῦσαν δέσιμο. Ἐκείνη, στὴν προσπάθειά της νὰ διώξει κάθε μορφή ἀκαθαρσίας ἀπὸ πάνω μου, ἐξακολουθοῦσε νὰ μὲ τρίβει, ἀποβάλλοντας ὅλα τὰ νεκρὰ κύτταρα τοῦ κορμιοῦ μου· καὶ μέρος τῶν ζωντανῶν.

Οἱ γυναῖκες μάζεψαν τὰ μαλλιά τους, τυλίχτηκαν μὲ μπουρνούζια καὶ πέρασαν στὴν αἴθουσα μὲ τοὺς στρωμένους καναπέδες. Ἐάπλωσαν πάνω στὰ δροσερὰ σεντόνια ἀνακουφισμένες. Ὁ μικρὸς χώρος γέμισε ζωὴ. Χτένιζε, μὲ τὶς ὥρες, ἢ μία τὰ μαλλιά τῆς ἄλλης, ἔχριζαν τὰ πρόσωπα μὲ ἀλοιφές, ἔσταζαν ἀρώματα. Μασοῦσαν χιώτικη μαστίχα καὶ δέχονταν τὴν προσφορὰ φρέσκων χυμῶν καὶ λαχταριστῶν μεζέδων: τριγωνικὰ κομμάτια ἀπὸ πίτες λουσμμένα στὸ βούτυρο, γλυκίσματα ποτισμένα στὸ σιρόπι. Μέσα ἀπὸ τὶς γεύσεις αἰσθάνονταν πλούσιες καὶ εὐτυχισμένες. Ὅλος ὁ τόπος γέμισε φωνὲς καὶ ἀναστεναγμοὺς εὐωχίας.

Τὶς κοίταζα εὐτυχισμένος κι ἐγώ. Τὶς ἄκουγα ποὺ τίτιβιζαν καὶ εὐφραίνονταν ἡ ψυχὴ μου. Κολλοῦσα ἐπάνω τους, γλείφοντας ἀπὸ τὰ δάχτυλά τους τὴ γλύκα τῶν κερασμάτων.

Ὁ ἴδιος δρόμος χωρίζει καὶ σήμερα τὸ σπίτι μας ἀπὸ τὴν ἑπταώροφη πολυκατοικία ποὺ χτίστηκε στὴ θέση τῶν παλιῶν λουτρῶν. Στέκομαι στὸ ἀπέναντι πεζοδρόμιο καὶ

τὴν χαζεύω μὲ τὴν ἀνάμνηση τῆς πρώτης ἐπίσκεψης, ποὺ ἔχει ἀπλώσει ρίζες καὶ κλαδιὰ μέσα μου καὶ δὲν λέει νὰ μὲ ἐγκαταλείψει. Βλέπω τὸ κορίτσι ποὺ ἀκουμπάει σ' ἓνα ἀπ' τὰ παράθυρα τοῦ πρώτου ὀρόφου, χτενίζει τὰ μακριὰ μαλλιά του καὶ δείχνει ἀνέμελο. Ἀναζητῶ στὰ λεπτά της δάχτυλα ἴχνη κερασμάτων τῶν πρώτων μου χρόνων καὶ ἡ ἀνάμνηση μὲ κάνει νὰ νιώθω ντροπή. Γιὰ τὴ θύμηση τῆς γύμνιας, ἄραγε, ἐκείνων τῶν γυναικῶν ποὺ ἀχνίζει ἀκόμα μέσα μου, γιὰ τὸν ἐσαεὶ ἐγκλωβισμό μου στὴ χαύνωση τῶν ἡδονικῶν ὑδάτων ἢ μήπως γιὰ τὸ ἀμήχανο χαμόγελο μὲ τὸ ὁποῖο μὲ χαιρετᾷ τὸ κορίτσι; Τῆς τὸ ἀνταποδίδω καὶ βιάζομαι νὰ ἀπομακρυνθῶ.

Χαῖρε Παροδίτα

Στὴν Κική,
στὴ δικὴ της Ἀνατολή

Κ ΑΘΙΣΜΕΝΟΣ ΣΤΟ ΒΑΘΟΣ τοῦ παλιοῦ καφενείου, ἀρχίζει νὰ μετρᾷ, ἀσυναίσθητα, τὰ λεωφορεῖα ποὺ περνοῦν ἀπὸ μπροστά του μὲ προορισμὸ τὸ λιμάνι. Ἐκεῖ ὅπου βρίσκονται παρατεταγμένα, στὴ μοναδικὴ λεωφόρο τῆς πόλης, τὰ ξενοδοχεῖα, οἱ καφετέριες καὶ οἱ ψαροταβέρνες. Ὑποδοχεῖς τῶν ἐλάχιστων τουριστῶν, ποὺ διανυκτερεύουν σ' αὐτὸ τὸ κομβικὸ πέρασμα Ἀνατολῆς καὶ Δύσης. Ἐξετάζει τὶς πινακίδες κυκλοφορίας, ἐντοπίζοντας τὸν τόπο προέλευσης τῶν ὀχημάτων· καὶ τῶν ἐπιβατῶν κατὰ συνέπεια. Ἔχει μάθει νὰ ἀποκωδικοποιεῖ ἀρχικὰ καὶ ἀριθμούς. Τὸ TR ὑποδηλώνει τὴ χώρα: ΤΟΥΡΚΙΑ. Οἱ διψήφιοι ἀριθμοί, τὴν περιοχὴ: 06 Ἄγκυρα, 35 Σμύρνη, 16 Προύσα, καὶ πάει λέγοντας.

« Πεντακόσια χρόνια κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν Καμάρα πραγματοποιεῖται ἡ διακίνηση ὅλης τῆς Εὐρώπης », ἀγανακτεῖ μὲ τὴν κυβερνητικὴ ὀλιγωρία, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὰ πρωτοσέλιδα τῶν ἐφημερίδων ποὺ εἶναι ἀπλωμένες στὸ μάρμαρο τοῦ τραπεζιοῦ. Ὁ ἄστατος καιρὸς καὶ οἱ ἐνοχλήσεις

στό στομάχι επιτείνουν τήν κακή του διάθεση. Τραβᾶ βαθιά τὸν καπνὸ ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπο τοῦ τσιγάρου του, ρουφώντας τὸ κατακάθι τοῦ καφέ. Κι ὅ,τι σήμερα τὸν παρήγγειλε μὲ κάρδαμο, κατὰ τὴν ἀραβικὴ ἐπιταγή.

Ἐπιθεωρεῖ τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ καφενεῖου, λὲς καὶ τὸ ἐπισκέπτεται πρώτη φορά. Στούς τοίχους μία χρωμολιθογραφία δερβίση, ντυμένου στὰ λευκά. Μία παλιά φωτογραφία τοῦ Βακούφικου τῆς πόλης. Κρεμασμένα ρούχα σὲ καρφιά, μπουφάν κι ἓνας σκοῦφος. Στὸ τσιμέντο, χοντρά ὑποδήματα. Καλογερικὸ κελὶ ἢ ζεστὴ φυλακὴ, διαλέγεις καὶ παίρνεις. Ἡ μουντὴ ἀτμόσφαιρα καὶ ἡ μυρωδιὰ τοῦ χρόνου, τοῦ καφέ καὶ τῶν τσιγάρων, ποὺ ἔχει καθίσει στὰ ἀντικείμενα, δείχνουν σὰν νὰ δίνει ἡ ζωὴ τὸν τελευταῖο της ἀγώνα.

Κάτι σὰν θυμὸς μὲ τὴν τύχη του, μὲ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ του ζυπνᾷ μέσα του. Μὲ τὰ δάχτυλα χτυπᾷ στὸ μάρμαρο τοῦ τραπεζιοῦ ἓναν νευρικὸ σκοπὸ. Ἄν καὶ τὸ Πάσχα φέτος πέφτει Πρωτομαγιά, ἡ Μεγάλὴ Ἑβδομάδα πάει νὰ κλείσει μὲ βροχή.

— Μᾶς σάπισε, γκρινιάζει, τὴ στιγμὴ ποὺ μιὰ ἀστραπὴ καταυγάζει τὰ πάντα, σὰν φλᾶς φωτογραφικῆς μηχανῆς ποὺ θέλει νὰ ἀπαθανατίσει κάποιον τοπίο τῆς μνήμης.

Ἡ βροντὴ ποὺ ἀκολουθεῖ δείχνει ὅτι ἡ μπόρα πλησιάζει.

Τὴν πομπὴ τῶν ὀχημάτων κλείνει ἓνα κόκκινο λεωφορεῖο ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη. Παραδόξως, τὸ κόκκινο χρώμα τοῦ ἀποκαλύπτει τὸ πασχαλινὸ δῶρο τῆς Ἰουλίας. Τί θὰ ἀγόραζε φέτος γιὰ κείνην.

— Μία κόκκινη ὀμπρέλα! ἀναφωνεῖ περιχαρῆς.

Παρ' ὅλη τὴ χαρὰ τῆς ἐπιφοίτησης, ἓνα ἀόρατο χέρι τοῦ σφίγγει τὸν λαϊμό. Ὁ νοῦς του γυρίζει τριάντα ἔξι χρόνια πίσω, σὲ κάποια βροχερὴ Ἀνάσταση· σὲ ἄλλη πόλη, σὲ ἄλλη χώρα, κάτω ἀπὸ μιὰ κόκκινη ὀμπρέλα. Πέρασαν πολλές βροχές ἀπὸ τότε καὶ κάθε φορά ἐπιστρέφει σὲ κείνη τὴ γιορτὴ. Τὸν ταξιδεύουν τὰ κλαδιὰ τῆς ἀπέναντι ἀκακίας ποὺ διακλαδίζονται ἀναρχα.

Ἀπρίλιος τοῦ 1964, καὶ ὁ Δανιὴλ Χατζῆς πατοῦσε τὰ εἴκοσι ἔξι. Δάσκαλος στὸ ἑλληνικὸ σχολεῖο τῆς Πόλης, ζοῦσε μὲ τοὺς γέροντες γονεῖς του καὶ τὴν, κατὰ ὀχτῶ χρόνια μικρότερη, ἀραβωνιαστικιά του, Ἀριάδνη. Ἐκείνη, μετὰ τὸν θάνατο καὶ τοῦ πατέρα της, φοβούμενη νὰ μείνει μόνη στὸ πατρικὸ της, δέχτηκε νὰ συμβιώσει μὲ τὴν οἰκογένεια τοῦ Δανιήλ. Ἄλλωστε οἱ γάμοι τους εἶχαν ὀριστῆ νὰ τελεστοῦν τὴν τελευταία Κυριακὴ τοῦ ἐρχόμενου Αὐγούστου.

Ἀνάστησαν στὴν πρωτοεκκλησιὰ τῆς ρωμιόσύνης τοῦ Γαλατᾶ, Παναγία Καφατιανή, ποὺ παρέμενε ἀκόμα στὰ χέρια τῶν τουρκορθοδόξων τοῦ περιβόητου παπα-Εὐθύμη. Ὁ ὁποῖος παπάς, παρὰ τὸ ὅτι εἶχε συνταχθεῖ, πρὸς ἴδιον ὄφελος, ἐνεργητικὰ μὲ τοὺς Κεμαλικούς, τὰ κατάφερε, ἐξαιτίας τῶν ὄσων μεσολάβησαν, ὥστε ὁ περίβλεπτος ναὸς τοῦ ἱστορικοῦ συμπλέγματος τῆς Πόλης νὰ παραμείνει ἀλειτούργητος, ἢ δὲ δεσποτικὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας, ποὺ ἔφεραν μαζί τους οἱ Ρωμιοὶ πρόσφυγες ἀπὸ τὸν Καφὰ τῆς Κριμαίας, ἀπροσκύνητη.

Ἐκείνη τὴ χρονιά, λόγῳ τῶν ἐξελίξεων τῆς ἀπόφασης τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας νὰ ἀποσταλεῖ εἰρηνευτικὴ δύ-

ναμη του ΟΗΕ στην Κύπρο και των αίματηρών συγκρούσεων — κυρίως αυτών — Έλληνοκυπρίων-Τουρκοκυπρίων στην Πάφο, αποφασίστηκε να λειτουργήσει η πρωτοεκκλησία της Παναγίας. Οι χριστιανοί της Πόλης — και πολλοί Τουρκοί — θα έκαναν Ανάσταση εκεί.

Ο καιρός ήταν έτοιμος να βρέξει. Η Αριάδνη πήρε μαζί της, την τελευταία στιγμή, μια κόκκινη όμπρέλα. Η ψιχάλα άρχισε λίγο πριν το «Χριστός Ανέστη». Στριμώχτηκαν κάτω από το αλεξιβρόχιον — όπως το έλεγε περιπαικτικά ο δάσκαλος — μάλλον για να σμίξουν τα σώματα παρά για να προφυλαχτούν από τη βροχή. Όταν άναψαν τα κεριά, το άσπρο πρόσωπο της νέας μεταμορφώθηκε σε άχνό, ροδόχρωμο αλάβαστρο. «Από τη λάμψη των κεριών ή από το χρώμα της όμπρέλας;» άναρωτήθηκε ο Δανιήλ. Μπορεί και από το σμίξιμο των σωμάτων. Αποκλείοντας στο τέλος και τις τρεις εκδοχές, απέδωσε τη μεταμόρφωση στη διάφανη όμορφιά της αγαπημένης του. «Το κόκκινο θα είναι το χρώμα της ευτυχίας μας», αποφάσισε για λογαριασμό και των δύο, καθώς της έδινε το φιλή της αγάπης. «Και των ελπίδων μας», συμπλήρωσε η Αριάδνη. Τριγύρω ένα πολύχρωμο πλήθος αντάλλαζε εύχες και αναστάσιμους άσπασμούς. Φιλήθηκαν πάλι.

Τις επόμενες ημέρες τα νέα μιλούσαν για τη δολοφονία δύο Έλλήνων άξιωματικών και του γιου του άστυνομικού διευθυντή της Λευκωσίας από Τουρκοκύπριους, όταν μπήκαν κατά λάθος στην τουρκική συνοικία της Άμμοχώστου. Έτσι, παράλληλα με τις άπειλές της Τουρκίας για απόβαση, την αποβίβαση του Γρίβα στο νησί, τις πιέσεις του Άμερικανού προέδρου Λύντον Τζόνσον προς την

Έλλάδα, οι Τουρκοί έκλεισαν τα ελληνικά σχολεία στην Ίμβρο και στην Τένεδο, προχωρώντας σε μαζικές άπαλλοτριώσεις και βίαιους έποικισμούς. Η κατάσταση στην Άνατολική Μεσόγειο θύμιζε έρεθισμένη σφηκοφωλιά.

«Νά φύγουμε», έκλιπαρούσε η Αριάδνη. «Το άδικο θα φτάσει ως εδώ», έλεγε, «να φύγουμε». Έβαζε τα κλάματα, όπως μπροστά σε σωρό από κόκαλα.

Εημέρωμα είδε στον ύπνο τη μάνα της. Ντυμένη στα μαύρα, άνοιξε το παλιό μπαούλο, άρχίζοντας να βγάζει από μέσα πράγματα ξεχασμένα. Όταν έφτασε στην κοτσίδα της, πεθαμένης από χρόνια, μικρής άδελφής της, βάλθηκε να ξεχωρίζει μία μία τις τρίχες, που μόλις άκουμπούσαν στο χώμα μετατρέπονταν σε μαύρη στάχτη.

Η άρραβωνιασμένη έκλαιγε και παρακαλούσε. «Έδω ζούν χιλιάδες δικοί μας, δέ θα τολμήσουν», την καθησύχαζε ο Δανιήλ. «Νά παντρευτούμε πρώτα και μετά βλέπουμε». Την έσφιγγε στην άγκαλιά του να την προστατέψει: μάλλον για να κρύψει τον δικό του φόβο. Η ζωή τους τεντωμένη πάνω σε χαίτη άλόγου.

Δύο ημέρες πριν από την ήμερομηνία του γάμου τους — Κυριακή, 30 Αυγούστου — έγινε το κακό. Οι βιαιοπραγίες έναντιόν των Έλλήνων πέρασαν από τη Σμύρνη στην Άγκυρα κι από κεί έφτασαν στην Κωνσταντινούπολη.

Ο Δανιήλ θυμάται τα ξεχειλα από άλλόκοτεςπραματίειες μπαούλα, τα τυλιγμένα χαλιά, τους λόφους από δεμένα βιβλία, τις κρυμμένες εικόνες κάτω άπ' τα ρούχα. Τα περισσότερα από τα ύπάρχοντά τους τα έγκατέλειψαν στις πλάκες της προκυμαίας.

Η Αριάδνη, άρρωστη ήδη από την κακιά άρρώστια, χω-

ρίς να τὸ γνωρίζει, δὲν ἄντεξε καὶ πέθανε μέσα σὲ λίγες μέρες. Τὴν σκέπασε ἡ μαύρη στάχτη τῆς μικρῆς τῆς ἀδελφῆς.

Ὁ Δανιὴλ ἀποβιβάστηκε στὸ λιμάνι τῆς Καβάλας ἀρχὲς Σεπτεμβρίου τοῦ ἴδιου ἔτους, μαζί με ἄλλους κατατρεγμένους τῆς Πόλης. Οἱ κυρίες τῆς Φιλοπτώχου κατέβηκαν στὴν ἀποβάθρα — εἰδοποιημένες ἀπὸ τὴν Αὐλὴ τῆς βασιλομήτορος Φρειδερίκης— γιὰ νὰ ὑποδεχθοῦν καὶ νὰ περιθάψουν τοὺς διωγμένους Ἕλληνες ἀδελφούς. Τοὺς ἀγκάλιαζαν, τοὺς παρηγοροῦσαν, τοὺς ὑπόσχονταν τροφή, στέγη καὶ ἐργασία.

Ἡ κυρία Ἀλίκη, ποὺ κατέβηκε στὸ λιμάνι, συνοδευομένη ἀπὸ τὴν κόρη τῆς Ἑλένης, πλησίασε ἓνα κορίτσι ποὺ στεκόταν σὰν χαμένο. Προσπάθησε νὰ ἀποσπάσει τὸ βλέμμα του. Ἐκεῖνο τραβήχτηκε φοβισμένο καὶ διπλώθηκε στὰ δύο. Μὴν ἀντέχοντας ἄλλη ταπείνωση, γονάτισε στὸ χῶμα. Ἡ Ἑλένη ἐρμήνευσε τὴν ἀδυναμία τοῦ κοριτσιοῦ σὰν κίνηση ὑποταγῆς καὶ ντράπηκε. Μὲ τὴ βοήθεια τῆς μητέρας τῆς, τὴν σήκωσε ἐπάνω. Ρωτοῦσαν νὰ μάθουν. Ἐκεῖνη ἦταν διαλυμένη, ἀνήμερη γιὰ ἀπαντήσεις. Ἡ ψυχὴ τῆς κομματιασμένη. Δὲν ὑπῆρχε κανένας μαζί τῆς, ἦταν μόνη καί, παρὰ τὴ σχετικὴ καλοκαιρία, ἔτρεμε. Στὸν δρόμο ρώτησαν νὰ μάθουν τὸν τόπο καταγωγῆς τῆς. Μόλις ἔφτασαν στὴν αὐλόπορτα τοῦ σπιτιοῦ τους, ἡ Ἰουλία ἔπεσε λιπόθυμη. Ἡ κυρία Ἀλίκη, προσπαθώντας νὰ τὴν συνεφέρει, τῆς μιλοῦσε τρυφερά, τῆς χάιδευε τὰ μαλλιά, τὴν φιλοῦσε.

Ἡ παρουσία τοῦ νέου ἄντρα, ποὺ ἔσπευσε νὰ βοηθήσει, ξάφνιασε δυσάρεστα τὶς δύο γυναῖκες. Ἀπὸ ποῦ εἶχε ξεφυτρώσει ὁ ἄγνωστος καὶ τί γύρευε ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα

τοῦ κήπου τους; Ἡ Ἑλένη, ποὺ τὸν κοίταξε προσεκτικά, διέκρινε στὸ πρόσωπό του εὐγένεια, καλοσύνη καὶ ἀξιοπρέπεια. Τὸ βλέμμα του ἦταν καθαρὸ.

— Εἶναι ἀρραβωνιαστικιά μου, ψέλλισε ἐκεῖνος, με ἐμφανὴ ἀνασφάλεια στὴ φωνή.

Οἱ γυναῖκες ἀρνήθηκαν νὰ τοῦ ἐπιστρέψουν τὴν ἀρραβωνιαστικιά του στὴν κατάσταση ποὺ βρισκόταν. Ἄντ' αὐτοῦ, πρότειναν νὰ περάσουν ὅλοι στὸ σπίτι.

Τὸν λένε Δανιὴλ Χατζῆ καὶ εἶναι δάσκαλος σὲ ἑλληνικὸ σχολεῖο τῆς Πόλης, ἐξήγησε ἐκεῖνος μετὰ τὶς πρῶτες περιποιήσεις. Στὸ πρόσωπο τῆς Ἰουλίας εἶδε, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τῆς ἐπιβίβασης, τὴν πρόωρα χαμένη ἀρραβωνιαστικιά του. Τῆς ἔμοιαζε στὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου τόσο, ποὺ κάποιες στιγμὲς κοιτάζοντάς τὴν ξεγελιόταν. Ἐδειχνε νὰ θεωρεῖ τὸ ψέμα του προέκταση τῶν συναισθημάτων ποὺ καλλιέργησε καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ ταξιδιοῦ γιὰ τὴν Ἰουλία, καὶ μέρος τοῦ χρέους του πρὸς τὴν Ἀριάδνη.

Τὰ ἑλληνικά του ἦταν καθαρὰ, «παιδευμένα καὶ λόγια», ὅπως τὰ χαρακτήρισε ἀργότερα ἡ κυρία Ἀλίκη. Ἡ διάθεσή του νὰ μιλήσει ἦταν ἐμφανῆς. Ἄρχισε νὰ ἐξιστορεῖ εὐφρόσυνα συμβάντα σὲ χρόνον ἐνεστώτα, ἀρνούμενος νὰ μετακινηθεῖ στὸ ἐλάχιστο ἀπὸ τὸ παρόν. Ἐδειχνε νὰ πιστεῦει πῶς, αὐριο μεθαύριο, θὰ ἐπιστρέψει στὸν τόπο ὅπου γεννήθηκε γιὰ νὰ συνεχίσει τὸ ἐκπαιδευτικὸ του ἔργο. Ἡ γλυκύτητα τῆς Πόλης καὶ ἡ κατάνυξη ἀπὸ τὸ τελευταῖο Πάσχα πρωταγωνιστοῦσαν στὶς ἀφηγήσεις του. Περιέγραφε μεῖς ἰδιαίτερη εὐχαρίστηση τὸ τελευταῖο γεῦ-

μα πού του παρέθεσε ο φίλος του Ντερβίς, στρωμένο επάνω σε τραπέζι πού για βάση του είχε ένα κορινθιακό κιονόκρανο από τον παρακείμενο βυζαντινό Ιππόδρομο. Άνεφερε πλήθος επιγραφών πού είδε κατά τη διάρκεια μιας επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Πόλης, όταν ο αρχαιολόγος Λεβέντ Άμπατζί, επίσης φίλος του, τον ξενάγησε στα αγάλματα των Κούρων της Κυζίκου, της Σάμου και της Θάσου. «ΧΑΙΡΕ ΕΛΛΗΣΠΟΝΤΙΑΝΕ», διάβασε σε μια σαρκοφάγο. «ΧΑΙΡΕ ΠΑ[ΡΟ]ΔΕΙΤΑ», σε άλλη, διαβρωμένη, με χαράξεις και βαθύ αυλάκα. Ή επιγραφή από την εικόνα του Αγίου Βάκχου προφήτευε: «...Ἐσμικρόνθη πᾶν τὸ ῥωμαίων γένος...».

Ὁ λόγος του καιρίος, υπαινικτικός. Κάθε ψηφίδα ένας κόσμος. Ὅπως οί λεπτομέρειες των χαλιών στα μέρη του. Οί έντονες χειρονομίες του κουβαλοῦσαν τή μνήμη της ζωής πολλῶν γενεῶν.

— Τί τὰ θέλετε, κατέληξε ὁ δάσκαλος, ἕνα ἕνα, τείνουν νὰ γίνουν σκιές. Ή πατίνα τοῦ χρόνου τὰ ἔχει βάψει με τὸ χρῶμα τῶν ἀναμνήσεων.

Ἐνα τέταρτο καταστροφή / τρία τέταρτα θρίαμβος / ἡ ζωὴ τῶν ἀγγέλων, ἀνακάλεσε στίχους κάποιου ποιητῆ, πού ἐκείνη τὴν ὥρα δὲν θυμόταν τὸ ὄνομά του.

Τὴν Ἰουλία τὴν κράτησαν ὡς θεράπαινα καὶ βάρια τῶν παιδιῶν τῆς Ἑλένης. Τὸν Δανιὴλ ὑπεύθυνο ἐπὶ τῶν πάντων, ἐξαιτίας τοῦ γλυκασμοῦ καὶ τῆς εὐφροσύνης τῆς ὀμιλίας του.

Ὁ Δανιὴλ βολτάρει στὴν προκυμαία, με μιὰ γλυκιὰ κούραση στὸ κορμί. Τὸ βῆμα του νωχελικό, τὸ ἕνα πόδι σὲ

ἀπόσταση ἀπὸ τὸ ἄλλο, τὰ γόνατα ἐλαφρῶς λυγισμένα, σὰν νὰ κουβαλάει κάτι ἀσήκωτο στοὺς γοφούς. Δίπλα του ὁ Σπύρος βαδίζει σκυθρωπός, δύσθυμος ἀκόμα κι ὅταν γελάει. Σχολιάζουν τὴ διεθνή πολιτικὴ κατάσταση, τὴν ἐσωτερική, δίχως τελικὸ συμπέρασμα. Κάθε φορὰ πού ὁ Σπύρος ἀναφέρει τὸ κόμμα στὸ ὁποῖο ἀνήκει, τονίζει τὸ πρῶτο γράμμα τῆς λέξης, σὰν νὰ τὸ δαγκώνει. Εἶναι ἀπογοητευμένοι ἀπὸ τὴν πολιτικὴ συγκυρία, τὴν ψυχὴ τους δὲν τὴν ζεσταίνει καμιὰ ἐλπίδα. Ἔτσι ὅπως περπατοῦν, πειράζει ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, σὰν παιδιά. Ὅπαδοὶ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετων παρατάξεων, τὰ βρίσκουν στὸ τάβλι καὶ στὸ καλὸ τσίπουρο. Ὁ Δανιὴλ συνεχίζει τὴ γλαφυρὴ ἀφήγηση κάποιας θύμησης.

— Γιατί δὲν τὰ γράφεις ὅλα αὐτά; τὸν πειράζει ὁ φίλος του.

— Ποιὸς ὁ λόγος; ἀπαντᾷ ἐκεῖνος, με ὑποδῶρια εἰρωνεία. Νὰ ἀνταγωνιστῶ τὴν ἔπαρση τῶν συγγραφέων;

Ὁ δάσκαλος κρατᾷ μιὰ ὀμπρέλα κόκκινη με σκουρὲς ραβδώσεις, κλειστή, περασμένη σὲ νάιλον. Τὴν ἀγόρασε τὸ μεσημέρι γιὰ τὴν Ἰουλία καὶ ἀκόμα τὴν σέρνει μαζί του, χρησιμοποιώντας τὴν γιὰ μπαστούνι. Τὸ ἐλάχιστο βάρος καὶ ὁ προορισμὸς τῆς τὸν κάνουν νὰ αἰσθάνεται ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ράθυμους περιπατητὲς γύρω του. Ὁ καιρὸς εἶναι ἔτοιμος νὰ ξεσπάσει. Προτείνει νὰ καθίσουν κάπου γιὰ κανένα ποτηράκι.

Τὸ ταβερνάκι τοῦ τελωνείου εἶναι περικυκλωμένο ἀπὸ ἄδεια λεωφορεῖα. Οἱ ταξιδιωτὲς θὰ ἔχουν ἀναρριχηθεῖ στὶς ἀνήφορες τῆς ἱστορικῆς χερσονήσου, νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸ σπίτι καὶ τὸ πάλαι ποτὲ ἱεροδιδασκαλεῖο τοῦ ὁμοθρή-

σκου τους Αιγύπτιου χεδίβη, Μωχάμετ Άλι. Άργότερα θά ξεναγηθούν στην εκκλησία του Άγίου Νικολάου, με τόν διασωθέντα τροῦλο και τόν μιναρέ του άλλοτε μεγαλοπρεπούς τζαμιού «Ίμπραχήμ πασά». Του Σουλείμάν του Μεγαλοπρεπούς. Στην πίσω πλευρά του τελωνείου μιὰ σειρά από τούρκικες νταλίκες περιμένουν νὰ περάσουν οί έλληνικές άργίες, για νὰ έλεγχθούν και νὰ αναχωρήσουν.

Στό πρωτοσέλιδο άθηναικής έφημερίδας, παρατημένης στό διπλανό τραπέζι, ό Έλληνας ύπουργός Έξωτερικών, Γεώργιος Παπανδρέου, και ό Τουρκος όμολογός του, Ίσμαήλ Τζέμ, χαμογελοῦν, επικυρώνοντας τις άποφάσεις τών συνομιλιών τους με θερμή χειραψία.

— Άι, σιχτίρ! βρίζει ό Δανιήλ.

Φτύνει, λές και ξερνάει από μέσα του φλογισμένο δαίμονα.

— Άντε, στην ύγεία μας! εύχεται ό Σπύρος. Καλή Άνάσταση!

— Χαίρε παρωρίτα! άναφωνεί περιπαικτικά ό, ήδη ζαλισμένος άπ' τó τσίπουρο, Δανιήλ. Καλή Άνάσταση και σ' έσένα.

Τσουγκρίζει με θόρυβο τó ύψωμένο ποτήρι του φίλου του.

Άπό μπροστά τους περνοῦν οί όρδές τών γειτόνων τουριστών. Κατευθύνονται προς τά λεωφορεία. Ό Δανιήλ προσπαθεί νὰ συλλάβει τή μουσική τών βημάτων τους. Όμοια με κείνη που άντηχοῦσαν τά καλντερίμια τής Βασιλεύουσας. «Ή δυστυχία είναι ύπόθεση τών τόπων ή τών ανθρώπων;» άναρωτιέται. Άναλογίζεται τήν άβυσσο που

χωρίζει τις δύο έποχές: τότε και τώρα. Βυθίζεται σε άλλωτινές εικόνες τής Πόλης: Τεράστιες φωτογραφίες του Κεμάλ κοσμοῦν γραφεία ύπηρεσιών, σταθμούς τρένων, κουρέια και χαμάμ. Τό αῦστηρό βλέμμα του ήγήτη σε ακολουθεῖ όπου κι άν κρυφτεῖς. Άπό τά μπαλκόνια τών κτιρίων τής Ίστικλάλ κρέμονται κόκκινες σημαίες με τήν ήμισέληνο. Τό μίσος, που κάποτε του πρόσφερε λόγο ύπαρξης, ξεθύμανε. Μέχρι πρότινος ζούσε μόνο γι' αυτό. Όστόσο, παρά τις παροτρύνσεις τών φίλων του, άρνεῖται πεισματικά νὰ έπισκεφθεῖ τήν Πόλη. Δέν θά άναγνώριζε κανέναν και τίποτα, εκτός από τó χιόνι στους μέσα δρόμους.

«Τόσους χρόνους αντίπαλοι!» σκέφτεται, και ό νοῦς του γυρίζει σε κάποιον παλιό Πάσχα, με βροχή. Στην Άριάδνη με τó ρόδινο πρόσωπο. Ή άνάμνησή της τόν πονά.

Στή λαμαρίνα του στέγαστρου ακούγονται οί πρώτες χοντρές σταγόνες τής βροχής. Ό άέρας στέλνει με δύναμη μερικές στό πρόσωπό του. Ό Δανιήλ εισπνέει βαθιά, νὰ μυρίσει τó βρεγμένο χῶμα. Μυρωδιά που τόν άφοπλίζει από τότε. Τά πάντα γύρω του μικραίνουν. Ό κόσμος είναι πίσω του κι εμπρός του· αυτός άνάμεσα.

— Άγνή ή βροχή, μουρμουρίζει, άγνό τó χῶμα, άμα σμίξουν γίνονται λάσπη.

Ό Σπύρος άδιαφορεῖ για τή θεωρία του δάσκαλου.

— Ρε σύ, γιατί διάλεξες κόκκινη; τόν μαλώνει για τó χρώμα τής όμπρέλας που προορίζεται για τή γλυκιά Ίουλία.

— Και τί ήθελες νὰ διαλέξω; του άντιγυρίζει εκείνος. Τό οὐράνιο τόξο;

Εἶναι θυμωμένος. Τσουγκρίζουν γιὰ τελευταία φορὰ τὰ ποτήρια τους.

— Εἰρήνη ὑμῖν.

Ὁ Δανιὴλ θέλει νὰ ἡρεμήσει, νὰ ὄνειρευτεῖ τὸ πρόσωπο τῆς Ἀριάδνης· ἀχνό, σὰν ροδόχρωμο ἀλάβαστρο. Βέβαιος πὼς κάθε Πάσχα οἱ νεκροὶ ἀνασταίνονται γιὰ νὰ ὄνειρευτοῦν.

Ἡ μπίλια στὸ ζερό

ΣΤΗ ΦΥΛΑΚΗ ΤΟΝ ΘΕΩΡΟΥΣΑΝ σκληρὸ κι ἀπόμακρο. Μιὰ δυὸ φορές πού μπλέχτηκε σὲ καβγά βγήκε χωρὶς γρατσουιά. Ἀπὸ τότε τὸν σέβονταν ὅλοι. Γιὰ τὴν ἀκρίβεια, ἐπέβαλε τὸν σεβασμὸ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή πού πάτησε τὸ πόδι του στὸ Ἴδρυμα. Ψηλός, μὲ πυκνὰ μαῦρα μαλλιά, φρύδια δασιά, πρόσωπο καθαρὸ ἀπὸ σημάδια. Δὲν τοῦ ἀρέσει νὰ μένει ἀξύριστος, πιστεύει πὼς ἔτσι μοιάζει μὲ γέρικο σκυλί. Οἱ κουβέντες του μετρημένες, τὸ βῆμα του βαρὺ.

Μπῆκε μέσα ἐπειδὴ σκότωσε. Πὼς καὶ γιατί, δὲν ρώτησε κανεὶς. Στὴ φυλακὴ δὲν ρωτᾶνε. Περιμένουν νὰ τοὺς πεῖ ὁ ἄλλος τὴν ἱστορία του· χρόνος ὑπάρχει. Πάντως, δὲν σκότωσε γιὰ λεφτά. Γιὰ γυναίκα ἢ γιὰ τιμὴ, τὸν ἔκοψαν οἱ μόρτες καὶ τραβήχτηκαν στὴ γωνία.

Ἡ πρώτη του ζωὴ ἦταν κανονικὴ, μετρημένη. Ὑπάλληλος σὲ βιοτεχνία ἔνδυσης στὴ μεθόριο, στρωμένη δουλειά, μισθὸς ἱκανοποιητικὸς, καλὰ ἦταν. Ποδόσφαιρο δύο φορές τὴ βδομάδα μὲ παλαίμαχους καὶ ἐρασιτέχνες γιὰ χαβαλέ, τρέξιμο στὸ βουνὸ γιὰ φόρμα. Ἀπὸ καφενεῖα, λέσχες καὶ μπαρμπούτια, μακριά. Λίγοι οἱ φίλοι, μετρημένοι στὰ μισὰ δάχτυλα τοῦ ἑνὸς χεριοῦ. Ἀπὸ γυναῖκες, ἄσ'